

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

І. Михасюк, А. Гукалюк, Б. Косович

Львівський національний університет імені Івана Франка

Досліджено проблемні питання конкурентоспроможності українського підприємництва і торгівлі в умовах глобалізації. Визначено сучасні виклики глобалізації та її вплив на конкурентоспроможність українського підприємництва. Розглянуто можливості впровадження спільних правил регулювання конкуренції на міжнаціональному рівні, зокрема визначено, що необхідні певні нетрадиційні заходи-ідеї, нові спільні законодавчі документи та спеціальні організаційні структури, які б регулювали правила глобальної гри, які постійно змінюються.

В статті запропоновано заходи забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств через модернізацію виробництва, генерування проривних інновацій та покращення якості продукції, розвитку людського потенціалу; для України на сьогодні важливий розвиток військово-промислового комплексу (ВПК). Обґрунтовано важливість державної підтримки розвитку інновацій, нових технологій та інвестування малого і середнього підприємництва.

Ключові слова: *глобалізація, конкурентоспроможність, розвиток підприємництва, торгівля, інноваційне підприємництво, модернізація підприємств, кластерна стратегія.*

Глобалізація посилює проблеми міжнаціонального характеру. Причому йдеться вже не про конкуренцію певних країн на світових ринках тих чи інших товарів, а про конкуренцію транснаціональних корпорацій, конкуренцію між секторами світової економіки, які випускають взаємозамінну продукцію. Оскільки порушники втрачають національний характер, тому часто стає неможливим застосування до них норм законодавства певної країни. Тут потрібні спільні правила конкуренції, які б поширювалися на велике коло країн. Отже, в міру глобалізації істотно зростає роль регулювання питань конкуренції на міжнаціональному рівні.

Різні аспекти конкурентоспроможності підприємництва і торгівлі досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема, М. Портер, І. Ансофф, Дж. Сакс, Л. Антонюк, В. Базилевич, О. Кузьмін, А. Мельник та інші. Однак науковий доробок потребує постійного доопрацювання в силу "бурхливих" глобальних соціально-економічних змін.

Сьогодні потрібні нетрадиційні заходи, нові спільні законодавчі документи, спеціальні нові організаційні структури, що сконцентрують свою увагу на поки що часто не вирішених проблемах багатюрисдикційного застосування конкурентного законодавства. Конкурентні системи окремих країн є внутрідержавними, а процеси виробництва дедалі більше набувають міждержавного, глобалізованого характеру. Без

взаємної відповідності процесів розвитку виробництва і підйом його регулювання негативні наслідки можуть бути такими самими глобальними, як і саме виробництво. Тому українським підприємствам необхідно проводити модернізацію, вдосконалювати виробництво, покращувати якість продукції. Держава повинна вкладати кошти в розвиток інновацій, технологій і таланту (знань). Без цього країна і далі буде відставати від країн з розвинутою економікою, а згодом може перетворитися на державу-банкрута.

Для глобалізації нема твердих правил, але є фактори успіху, до яких належать правильна комбінація продукт/ринок, тобто правильна стратегія, і гнучкі організаційні структури, які дають можливість просуватись по всьому світу і пристосовуватись до місцевих умов. Таким чином, для успішної інтернаціоналізації підприємств необхідні гнучкість, рухливість і чуття у відношенні вибору локальних ринків, нових ринків збуту і нових інноваційних центрів, тому підприємства не можуть бути закритою системою, вони повинні бути відкритими для нових "чужих" ідей, ноу-хау і досвіду. Для ефективного рішення питань використання інновацій і розробки нових продуктів підприємства повинні ставати все більш децентралізованими, що вимагає від них радикального перегляду принципів організацій і нової культури. Глобалізації неможливо уникнути, навіть якщо цього вимагає та чи інша політична партія. Страх перед глобалізацією свідчить про слабкість і страх конкуренції, а той, хто вірить в свої сили, повинен до неї прагнути, так як вона надихає та посилює його позиції.

Вже сьогодні сильні ринкові позиції є для підприємств вирішальною умовою успіху. Глобалізація не відміння відмінностей, глобальний світ має досить диференційовані структури. Для підприємств це означає, що кожний продукт має власну характеристику і повинен відповідно продаватись. Вибирати сферу діяльності має підприємство. На ринкових нішах діють інші правила: тільки диференціація продуктів і тим самим сегментування ринку дозволяє зберегти конкурентні переваги. В умовах глобалізації стратегічними питаннями для підприємств є такі: з якими продуктами і на яких ринках можна добитися успіху, як можна організувати для цього по-новому ланцюг створення вартості, як розширити пропозицію технологій і закріпити позиції на ринку.

Глобалізація вже давно влилась в українське підприємництво і торгівлю та з кожним роком розширює свою мережу впливу, формуючи нові виклики та вимоги.

У глобалізації нема визначених меж і чітких правил, навпаки, правила гри постійно змінюються. Тому успішна глобалізація потребує перш за все регулювання підприємництва як процесу. Впевненість в глобальній грі може бути забезпечена тільки завдяки власному компетентному управлінню, розробці ефективних стратегій, оволодінню комплексними структурами, оптимізації транснаціональних процесів і підготовці кваліфікованого міжнародного персоналу. Успіх глобалізації цієї чи іншої корпорації, як і цілої країни, залежить від вдалого управління з боку керівників компаній, окремих підприємств і держави як регулятора. Йдеться про посилення регуляторної ролі держави, регіонів і компаній у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Урядові структури повинні бути спрямовані передусім на підтримку закордонних операцій "своїх" транснаціональних компаній, просування вітчизняних товарів на ринки інших країн, а також на захист внутрішнього ринку через жорсткі вимоги до якості, екологічності, безумовної відповідності імпортованих товарів національним і міжнародним системам стандартів.

На міжнародних ринках Україні потрібно розвивати інфраструктурні компанії, підтримувати їх на державному й регіональному рівнях.

Відомо, що лібералізація передбачає спрощення доступу іноземних компаній на ринки страхових і банківських послуг, зняття обмежень на ринку зв'язку та пошти і, внаслідок цього, може сприяти розвитку інвестиційного співробітництва з іншими

країнами. Це, звичайно, плюс. Але оскільки Україна має дуже слабкі позиції на світовому ринку послуг, виступає як їх нетто-імпортер і має велике негативне сальдо, то в цій сфері можуть виникнути серйозні проблеми. Серед втрат слід зауважити такі: збільшення дефіциту в торгівлі послугами, витіснення ще слабких вітчизняних компаній могутніми закордонними фірмами, втрата державного контролю за станом ринку послуг, що особливо ймовірно через відсутність опрацьованої системи державного регулювання зовнішніх зв'язків.

Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки – комплексний багаторівневий процес, який залучає на свою "орбіту" практично весь комплекс інструментів державної економічної політики. Відтак, цілком очевидною є об'єктивна неможливість одночасної реалізації усього комплексу завдань стратегії забезпечення конкурентоспроможності. Це спонукає до необхідності пошуку логічної послідовності заходів, які могли б забезпечити поетапну реалізацію відповідних завдань економічної політики, зокрема в царині міжнародної конкуренції.

Економічну політику щодо підвищення конкурентоспроможності слід проводити постійно. На момент одразу охопити все, призводить переважно до марнування суспільних ресурсів та виникнення суттєвих макроекономічних диспропорцій, сумарний вплив яких на конкурентоспроможність національної економіки може бути протилежним від очікуваного. Між тим і зволікання з реалізацією заходів щодо радикального зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та освоєння її сучасних чинників у глобалізованому середовищі украї небезпечні, оскільки призводять до втрати можливостей реалізації навіть наявних конкурентних переваг. Отже, просувати наші товари на міжнародні ринки як конкурентоздатні слід поетапно.

Етапи реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки можна визначити у такий спосіб: першочерговими завданнями стратегії забезпечення конкурентоспроможності є, безумовно, підвищення рівня продуктивності праці та наближення його до рівня високорозвинених країн світу, створення ефективної системи функціонування економіки України та її суб'єктів, яка була б здатна в умовах жорсткої конкуренції забезпечити стабільний розвиток і зростання, сформувати стабільне конкурентне середовище за міжнародними нормами і стандартами, яке спонукає до продуктивної конкуренції на глобальному рівні та надає можливості для ефективної конкурентної поведінки вітчизняного підприємництва.

Щоби підприємства мали можливість брати участь у формуванні міжнародної економічної структури і могли володіти високою якістю конкурентоспроможності, вони зобов'язані перебувати під постійним впливом іноземної конкуренції. Попри це, проблеми, що породжує глобалізація, теж неминучі. [1]

Отже, доцільним є сформувати організаційну інфраструктуру підтримки підприємництва у вигляді технопарків, бізнес-інкубаторів, мереж надання послуг підприємствам, зокрема на засадах державно-приватного партнерства; сприяти розвитку кластерних мереж.

Сьогодні інвестор думає і ризикує в що вкласти свій капітал, щоб одержати максимальний прибуток. А завдання наших підприємств, виходячи із результатів формувати й створювати нові проекти, шукати досвід у світі й вдосконалювати у новий продукт, вміти продати свій продукт на міжнародних ринках.

У ЄС підприємство може звернутись по допомогу, якщо воно не має можливості залучити фінансування через ринкові механізми. Підприємство вважають у «скрутному фінансовому становищі», якщо збитки, зменшені на суму резервного капіталу, перевищують 50% зареєстрованого статутного капіталу, розпочато процедуру банкрутства за вимогою кредиторів, а витрати на сплату відсотків перевищують

прибуток без урахування відсотків та амортизації. Відповідно до регламентів ЄС, забороняється надавати допомогу «хворим» підприємствам, якщо не висувають вимоги відновити їхню життєздатність. Практику фінансових вливань для підтримання безперспективних підприємств заборонено. Державну допомогу відновлення платоспроможності підприємств можуть надавати на півроку, протягом якого слід підготувати план реструктуризації, який має передбачати вилучення збиткових сегментів господарської діяльності та продаж непрофільних активів. У разі надання допомоги на реструктуризацію підприємства державне фінансування не має перевищувати 50% загальної вартості проекту [2].

Доцільно також модернізувати інфраструктуру і підприємства базових галузей промисловості, зробивши їх збалансованими за рахунок підвищення ефективності використання природних ресурсів та ширшого застосування енергоефективних і екологічно-безпечних технологій чистого виробництва та збільшити частку реалізованої інноваційної продукції. [3]

Тому суть реформ в Україні повинна зводитись до обмеження політичної й економічної влади і вивільнення простору для економічної свободи та конкуренції, мобілізації ресурсів й підвищення ефективності роботи державного апарату у боротьбі із російською окупацією.

В нинішній екстремальній ситуації, як і в інших подібних випадках, держава так чи інакше втручається в ринок, проте лише настільки, наскільки це потрібно для підтримання стійкості й макроекономічної рівноваги та для забезпечення роботи механізму конкуренції. В такому господарстві внаслідок діяльності функціональних економічних систем постійно відбуваються процеси пристосування, що приводять до оптимального співвідношення попиту і пропозиції, заощаджень та інвестицій, прибутків і витрат, експорту та імпорту тощо. Отже, механізм державного регулювання економіки України, тим паче в умовах воєнних дій – це сукупність різноманітних важелів, інструментів, за допомогою яких держава веде економічну діяльність, зосереджену, насамперед, на оборону країни від агресора. А це в першу чергу слід віднести до стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави, конкретного регіону як: реструктуризація і розвиток промислового комплексу, сільського господарства, розвиток села, розвиток транспортної системи, енергоресурсозабезпечення, розвиток інженерно-комунальної інфраструктури і будівництва. Проте найбільш важливим серед стратегічних пріоритетів України є забезпечення обороноздатності країни, інтенсивний розвиток підприємств військово-промислового комплексу (ВПК).

ВПК України – це не лише забезпечення оборони в нинішньому протистоянні з РФ, а й вагоме джерело поповнення бюджету держави за рахунок торгівлі зброєю та виручка від експорту товарів військового оснащення.

Після підтримки Указу президента про введення воєнного стану у десятки областях України, які межують із територією Російської Федерації, Кримського півострова, а також Молдовою (2018 р.), в Законі України «Про торгово-промислові палати в Україні» встановлено форс-мажорні обставини як надзвичайні й невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають визнання зобов'язань.

Воєнний стан на сьогодні (основний елемент форс-мажору для підприємств в Україні) на вищезгаданих територіях не звільняє автоматично від необхідності виконувати свої контрольні зобов'язання. Сьогодні зокрема, відсутні заборони на експорт/імпорт товарів і т.п. Проте все, що визнано форс-мажором повинно виконуватись (наприклад, примусове вилучення майні, зокрема транспортних засобів для потреб армії тощо). Після запровадження воєнного стану кількість таких

випадків зросте. Частина бізнесменів, які працюють в сірих зонах, вважає, що вони можуть не виконувати своїх зобов'язань з огляду на воєнний стан. На порядку денному запровадження інтегрованого управління кордонами, зокрема впровадження кращих європейських та світових практик при проведенні контрольних процедур, сприянні транскордонній торгівлі.

В світі ринкова економіка функціонує в умовах жорсткої конкуренції не тільки між підприємствами, комерційними структурами, а й між державами. Це викликає необхідність опрацювати, в тому числі і для зовнішнього простору, систему захисту національних економічних інтересів, просування продукції на нові ринки збуту. Адже, в принципі, державу пізнають у світі за продукцією, яку вона виготовляє. Необхідно налагодити механізми, які б поєднували політичні, економічні можливості на зовнішньоекономічному просторі. Від цього залежатиме, на скільки країна може інтегруватися у світову спільноту і захистити свої інтереси.

Сьогодні в умовах все більш наступаючої глобалізації, війна з Росією може вплинути на послаблення ролі національної держави аж до ліберальної кластерної стратегії¹. Адже чимало параметрів і напрямів розвитку задані ззовні, зі світового співтовариства. Однак зростає значення як наднаціонального рівня з різноманітними новими центрами влади і впливу, так і нижчих, регіональних рівнів.

Глобальне дослідження Doing Business, що публікується Світовим банком кожної весни, висвітлює рейтинг 190 країн і умови ведення бізнесу в них. Звіт Doing business складається за підсумками комплексного дослідження стану реформ в кожній країні по 10 ключових індикаторах, які використовуються для аналізу економічних результатів, виявлення успішних реформ і оцінки їх ефективності. Так, за рівнем конкурентоспроможності у рейтингу Doing business-2020 Україна піднялася на сім позицій в рейтингу і тепер займає 64-ту позицію із 190 країн [4]. За даними звіту Всесвітнього банку у цьому році Україна значно покращила свої показники по 6 із 10 індикаторів, що враховуються спеціалістами Всесвітнього банку під час складання цього звіту. Цікаво, що найбільший прогрес Україна продемонструвала за критерієм «Захист міноритарних акціонерів» (+27 пунктів), завдяки відкриттю інформації про кінцевих вигодонабувачів та за критерієм «Отримання дозволу на будівництво» (+10 пунктів). За рейтингом також можна побачити сектори, які створюють складнощі для бізнесу. Йдеться, зокрема, про позиції «сплата податків» та «вирішення неплатоспроможності». Згідно із дослідженнями негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено: політичну нестабільність, корупцію, неефективну державну політику, часту зміну урядів, інфляцію, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, зарегульованість валютного ринку, невідповідну якість інфраструктури, недостатню здатність до інновацій, низьку якість охорони здоров'я та ін. [4].

Несприятливим фактором в економіці є неузгодженість дій державних структур, яка використовується тінювими структурами, що одержують простір до зростання, до розкрадання державного і колективного майна, ухилення від сплати податків, шахрайства з фінансовими ресурсами і зростанням фіктивного підприємництва. За таких умов підприємництво у сфері матеріального виробництва зменшується, а частка підприємств, які займаються гуртовою та роздрібною торгівлею, посередництвом, зростає.

¹ Ліберальна кластерна стратегія характерна для тих країн, які проводять ліберальну економічну політику, зокрема США, Великобританія, Австралія, Канада і ін.

Це вимагає посилення регуляторної ролі держави, регіонів і компаній у підвищенні конкурентоспроможності національних підприємств. Адже з'являється більше можливостей для дроблення виробничих процесів та перенесення окремих ступенів виробництва в інші місця з вищими порівняльними витратами та перевагами. Сучасні теоретичні та емпіричні дослідження у сфері конкурентних відносин дозволяють сформулювати ознаки зміни природи конкуренції, як це вважають окремі дослідники. [5] Це, насамперед, трансформація ролі споживачів, що проявляється в активізації пошуку ними підприємств з необхідними стратегічними можливостями для створення бажаної цінності. Такий підхід формує сталу тенденцію індивідуалізації виробництва. Крім того, розвиток телекомунікаційної мережі сприяє перетворенню усіх підприємств, незалежно від масштабів діяльності, у глобальні.

Уряду країни в екстремальних умовах слід враховувати нинішнє розширення горизонту та багатовекторність конкуренції, що змінює класичні уявлення про конкуруючі підприємства.

В умовах зростаючої глобалізації, на думку багатьох аналітиків [6, с.26], головна проблема – це нестача належного регулювання руху капіталів, які тепер повинні бути навіть жорсткими, замість тривалої “політики дерегуляції”. В сучасних умовах чинник глобалізації набув першорядного значення і жодний уряд жодної країни не може не враховувати його. Вже сьогодні глобалізація сягнула тієї точки, коли уряди неспроможні чинити опір швидким коливанням міжнародних потоків самостійно. Втручання і регулювальна функція міжнародних організацій набуває в умовах такої глобалізації вирішального значення. Тому одним із наслідків глобалізації може стати деяке послаблення ролі національної держави. Адже багато параметрів і напрямів розвитку задані ззовні, зі світового співтовариства.

Водночас глобалізація може слугувати знаряддям поділу світу і посилення конфронтації. Це стосується, зокрема, економіки, де розвиток глобалізаційних процесів тісно пов'язаний з посиленням на світовому ринку конкурентної боротьби за контроль над природними ресурсами та інформаційним простором через використання найновіших технологій. У цих умовах малі і середні підприємства з високою сприйнятливістю до інновацій і адаптацією до змінюваної ситуації на ринку одержали нові можливості відігравати важливішу роль у світовій економіці. І чим вищий рівень глобалізації економіки, тим сильнішими стають її дрібні учасники.

Слід радикально удосконалити управління державними підприємствами, зокрема ВПК, акціонерними товариствами з контрольним пакетом акцій, з огляду на необхідність спрямування коштів на технологічну модернізацію виробництва, модернізацію підприємств самого ВПК.

Держава й далі повинна регулювати процеси обмеження втручання в поточну діяльність підприємств при виробництві та просуванні нових товарів на ринок у спосіб повноцінного запровадження процедур ринкового нагляду відповідно до міжнародних норм і практики країн ЄС. Слід сприяти розширенню бази інвестиційних ресурсів підприємств та їхньому спрямуванню в напрямках, необхідних для реалізації програми модернізаційних реформ, включно із новими програмами модернізації оборонного сектору України.

Навіть в умовах ведення війни влада повинна стимулювати, а не душити ринкову ефективність та інновації. Потрібна реформа не тільки окремих механізмів, таких як негнучке трудове законодавство, але й фундаментальніших інститутів, наприклад, законодавчої і судової влади.

Висновки. В умовах глобалізації де непевність, динамічність і хаотичність призводять до кардинальних змін у системі конкурентних переваг на ринку. Для забезпечення конкурентоспроможності українського підприємництва і торгівлі на перший план виходять інноваційність, ступінь залучення надбань НТП і людський

потенціал як вирішальні чинники, що мають стимулюватись з боку держави. Інноваційність – найважливіший фактор конкурентоспроможності на сьогодні. Це спричинено тим, що інновації забезпечують набагато більш високий рівень віддачі, ніж просте залучення додаткових ресурсів. Підсилити відповідний ефект здатні найновіші технології. За даних умов підвищується цінність і людського потенціалу. Рівень освіти та професійної кваліфікації населення визначає здатність країни до створення інноваційного підприємництва й продукції та підвищення продуктивності праці. Проте важливо зазначити, що слід не лише вміти створювати умови для розвитку потенціалу талановитих громадян, але й зуміти їх зацікавити й втримати в межах держави. Зіставлення всіх цих факторів дозволяє виявити ще один вагомий чинник забезпечення конкурентоспроможності – інституційний.

Відновлення економіки та її поступальне зростання має ґрунтуватись на розбудові високотехнологічного підприємницького сектору та підвищення його конкурентоспроможності на європейському й глобальному ринках. Пріоритетними напрямками для уряду країни мають стати стимулювання інноваційної активності підприємницького сектору, формування сприятливого нормативно-правового середовища та інноваційно-інвестиційного клімату, впровадження європейських підходів до розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

1. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020". // Схвалено Указом Президента України від 12 січня 2015 року N 5/2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document>
2. Зимовець В. Мільярди гривень витрачають нераціонально. Урядовий кур'єр. 12 листопада 2015 року, №211.
3. Закон України «Про стратегію сталого розвитку України до 2030 року» (проект). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1pf3511=64508
4. Doing business-2020. URL: <https://taxlink.ua/ua/news/ukraina-pidnjalas-u-rejtingu-doing-business-2020-na-7-pozicij.htm#hcq=AmGDANr>
5. Тарнавська Н. Новітні прояви конкуренції в суспільстві, яке базується на знаннях // Економіка України, №2. – 2008. – с. 62.
6. Єрмошенко В. Світовий досвід антикризового регулювання в умовах глобалізації / Єрмошенко В. Дослідження світової політики. – 2000. – вип. 10. – с.26.

References

1. Stratehiia staloho rozvytku "Ukraina - 2020" [*Sustainable Development Strategy "Ukraine 2020"*] // Skhvaleno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 12 sichnia 2015 roku N 5/2015. Retrieved from : <https://ips.ligazakon.net/document> (in Ukrainian).
2. Zymovets V. (2015). Miliardy hryven vytrachaiut neratsionalno [*Billions of hryvnias are wasted*], *Uriadovyi kurier*, 12 lystopada 2015 roku, №211. (in Ukrainian).
3. Zakon Ukrainy «Pro stratehiu staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku» (proekt). [*Law of Ukraine "On the Strategy for Sustainable Development of Ukraine until 2030" (draft)*] Retrieved from : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1pf364508 (in Ukrainian).
4. Doing business-2020. Retrieved from : <https://taxlink.ua/ua/news/ukraina-pidnjalas-u-rejtingu-doing-business-2020-na-7-pozicij.htm#hcq=AmGDANr> (in Ukrainian).
5. Tarnavska N. (2008). Novitni proiavy konkurentsii v suspilstvi, yake bazuietsia na znanniakh [*The latest manifestations of competition in a knowledge-based society*], *Ekonomika Ukrainy*, p. 62. (in Ukrainian).
6. Yermoshenko V. (2000). Svitovyi dosvid antykrizovoho rehuliuвання v umovakh hlobalizatsii [*World experience of crisis management in the conditions of globalization*]. *Doslidzhennia svitovoi polityky*, 10, p. 26. (in Ukrainian).

COMPETITIVENESS PROBLEMS OF UKRAINIAN ENTERPRISE AND TRADE IN THE GLOBALIZATION CONDITIONS

I. Mihasiuk, A. Gukaliuk, B. Kosovych

Ivan Franko National University of Lviv

The problems of competitiveness of Ukrainian business and trade in the conditions of globalization are investigated. The contemporary challenges of globalization and its impact on the competitiveness of Ukrainian entrepreneurship are identified. Possibilities of introducing common rules for the regulation of competition at the international level are considered, in particular it is determined that certain unconventional measures-ideas, new joint legislative documents and special organizational structures are needed to regulate the constantly changing global game rules.

Globalization is exacerbating problems of an ethnic nature. And it is no longer about competition of certain countries in the world markets of certain products, but about competition of multinational corporations, competition between sectors of the world economy that produce interchangeable products. As violators lose their national character, it is often impossible to apply the rules of a particular country. Here, common competition rules are necessary that would apply to a wide range of countries. Thus, as globalization rises up, the role of regulating competition at the international level increases significantly.

Ukrainian enterprises need to carry out modernization, improve production, and develop product quality. The state must invest in the development of innovations, technology and knowledge.

Economic policies to improve competitiveness should be pursued on an on-going basis. It is advisable to create an organizational infrastructure for entrepreneurship support in the form of techno parks, business incubators, networks of services to enterprises, in particular on the basis of public-private partnership; to facilitate the development of cluster networks. The task of the Ukrainian enterprise for today is to form and create new projects, to seek experience in the world and to improve a new product, to be able to sell its products in international markets.

The article proposes measures for ensuring the competitiveness of Ukrainian enterprises through modernization of production, generation of breakthrough innovations and improvement of product quality, development of human potential; the development of the military-industrial complex (MIC) is important for Ukraine today. The importance of state support for the development of innovations, new technologies and investment of small and medium-sized enterprises is substantiated.

Keywords: globalization, competitiveness, entrepreneurship development, trade, innovative entrepreneurship, enterprise modernization, clusters strategy.